

ได้ผ่านการตรวจประเมินคุณภาพหนังสือเรียนอาชีวศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ประกาศลำดับที่ 558

รหัสวิชา 20101-2002

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ
พุทธศักราช 2562 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

งานเครื่องยนต์ดีเซล

Diesel Engine Job

อรรถ อัครวิทย์ธาดา

133.-

งานเครื่องยนต์ดีเซล (Diesel Engine Job)

รหัสวิชา 20101-2002

หมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพเฉพาะ

สาขาวิชาช่างยนต์ ประเภทวิชาอุตสาหกรรม

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ

เรียบเรียงโดย

ธกร อัครลัทธิตถาวร

งานเครื่องยนต์ดีเซล (Diesel Engine Job) รหัสวิชา 20101-2002

ISBN 978-616-495-211-9

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย...

บริษัทวังอักษร จำกัด

69/3 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

Tel. 0-2472-3293-5 Fax 0-2891-0742 Mobile 08-8585-1521

e-Mail : wangaksorn9@gmail.com Facebook : สำนักพิมพ์ วังอักษร

<http://www.wangaksorn.com>

ID Line : wangaksorn

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2565 จำนวนที่พิมพ์ 3,000 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2561

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด ห้ามนำส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไปทำซ้ำ
ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ไม่ว่ารูปแบบใด ๆ นอกจากได้รับอนุญาต

เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจากทางบริษัทฯ เท่านั้น
ชื่อและเครื่องหมายการค้าอื่น ๆ ที่อ้างอิงในหนังสือฉบับนี้
เป็นสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของแต่ละราย

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด มิได้อ้างอิงความเป็นเจ้าของแต่อย่างใด

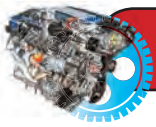

งานเครื่องยนต์ดีเซล

(Diesel Engine Job)

รหัสวิชา 20101-2002

ท-ป-น 1-6-3

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. เข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและหลักการทำงานของเครื่องยนต์ดีเซล
2. สามารถใช้เครื่องมืออุปกรณ์ช่างยนต์ได้ถูกต้องตามขั้นตอน
3. สามารถถอด ประกอบ ตรวจสอบสภาพชิ้นส่วนปรับแต่งและบำรุงรักษาเครื่องยนต์ดีเซล
4. มีกิจนิสัยที่ดีในการทำงานรับผิดชอบ ประณีตรอบคอบ ตรงต่อเวลา สะอาดปลอดภัยและรักษาสภาพแวดล้อม

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักการตรวจสอบ บำรุงรักษา ปรับแต่งชิ้นส่วนเครื่องยนต์ดีเซล
2. ถอด ประกอบชิ้นส่วนเครื่องยนต์ดีเซลตามคู่มือ
3. ตรวจสอบสภาพชิ้นส่วนเครื่องยนต์ดีเซลตามคู่มือ
4. ปรับแต่งเครื่องยนต์ดีเซลตามคู่มือ
5. บำรุงรักษาชิ้นส่วนเครื่องยนต์ดีเซลตามคู่มือ

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ช่างยนต์ การถอด ประกอบ ตรวจสอบสภาพชิ้นส่วน ระบบฉีดเชื้อเพลิง ระบบหล่อลื่น ระบบระบายความร้อน ระบบไอดี ระบบไอเสีย การสตาร์ทเครื่องยนต์ การปรับแต่งและการบำรุงรักษาเครื่องยนต์ดีเซล

ตารางวิเคราะห์สมรรถนะรายวิชา

วิชางานเครื่องยนต์ดีเซล รหัสวิชา 20101-2002

ท-ป-น 1-6-3 จำนวน 7 คาบ/สัปดาห์ รวม 126 คาบ

สมรรถนะรายวิชา หน่วยที่	แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักการตรวจสอบบำรุงรักษา ปรับแต่งชิ้นส่วนเครื่องยนต์ดีเซล	ถอด ประกอบชิ้นส่วนเครื่องยนต์ดีเซลตามคู่มือ	ตรวจสอบสภาพชิ้นส่วนเครื่องยนต์ดีเซลตามคู่มือ	ปรับแต่งเครื่องยนต์ดีเซลตามคู่มือ	บำรุงรักษาชิ้นส่วนเครื่องยนต์ดีเซลตามคู่มือ
1. ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน	✓	✓	✓	✓	✓
2. โครงสร้างและชิ้นส่วนของเครื่องยนต์ดีเซล		✓	✓		
3. การทำงานของเครื่องยนต์ดีเซล		✓			
4. ระบบน้ำมันเชื้อเพลิง	✓	✓	✓	✓	✓
5. ระบบควบคุมอิเล็กทรอนิกส์	✓	✓	✓	✓	
6. ระบบหัวเผา	✓	✓	✓		
7. ระบบหล่อลื่น	✓	✓	✓		✓
8. ระบบไอดี - ไอดีเสีย	✓	✓	✓		✓
9. ระบบหล่อเย็น	✓	✓	✓	✓	✓
10. การสตาร์ทเครื่องยนต์ดีเซลและการปรับแต่ง	✓			✓	
11. การบำรุงรักษาเครื่องยนต์ดีเซล	✓				✓

คำนำ

วิชาการเครื่องยนต์ดีเซล รหัสวิชา 20101 - 2002 จัดอยู่ในหมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพเฉพาะ สาขาวิชาช่างยนต์ ประเภทวิชาอุตสาหกรรม ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ ผู้เขียนได้บริหารสาระการเรียนรู้แบ่งเป็น 11 บทเรียน ได้**จัดแผนการจัดการเรียนรู้/แผนการสอนที่เน้นฐานสมรรถนะ (Competency Based) และการบูรณาการ (Integrated)** ตรงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา คำอธิบายรายวิชา ในแต่ละบทเรียน มุ่งให้ความสำคัญส่วนที่เป็นความรู้ ทฤษฎี หลักการ กระบวนการ ตัวอย่าง แบบฝึกปฏิบัติ และคำถามเพื่อการทบทวน เพื่อฝึกทักษะประสบการณ์ เร่งพัฒนาบทบาทของผู้เรียนเป็นผู้จัดการแสวงหาความรู้ (Explorer) เป็นผู้สอนตนเองได้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และบทบาทของผู้สอนเปลี่ยนจากผู้ให้ความรู้เป็นผู้ชี้แนะ (Teacher Role) จัดสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อความสนใจเรียนรู้และเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ (Co-investigator) จัดห้องเรียนเป็นสถานที่ทำงานร่วมกัน (Learning Context) จัดกลุ่มเรียนรู้ให้รู้จักทำงานร่วมกัน (Grouping) ฝึกความใจกว้าง มุ่งสร้างสรรค์คนรุ่นใหม่ สอนความสามารถที่นำไป ใช้งานได้ (Competency) สอนความรัก ความเมตตา (Compassion) ความเชื่อมั่น ความซื่อสัตย์ (Trust) เป้าหมายอาชีพอันยังประโยชน์ (Productive Career) และชีวิตที่มีศักดิ์ศรี (Noble Life) เหนือสิ่งอื่นใด เป็นคนดีทั้งกาย วาจา ใจ มีคุณธรรม จรรยาบรรณทางธุรกิจและวิชาชีพ

ส่งเสริมสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification System) สอดคล้องตามมาตรฐานอาชีพ (Occupational Standard) สร้างภูมิคุ้มกัน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กำลังแรงงาน การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานระดับชาติ (National Benchmarking) และการวิเคราะห์หน้าที่การงาน (Functional Analysis) เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม ทุกสาขาอาชีพ เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนเข้าสู่สนามการแข่งขันในประชาคมอาเซียน

ธกร อัครสิทธิถาวร

สารบัญ

บทที่ 1 ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน 1

บทนำ	3
การใช้เครื่องมือแบบใช้งานด้วยมือ	3
การใช้เครื่องมือแบบเพาเวอร์	5
การใช้เครื่องทำความสะอาด	6
การทดลองเดินเครื่องในอาคารปฏิบัติงาน	7
การใช้ลมที่มีแรงดันสูง	8
การป้องกันอัคคีภัย	9
สีและสัญลักษณ์ความปลอดภัย	11
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	13

บทที่ 2 โครงสร้างและชิ้นส่วนของเครื่องยนต์ดีเซล 15

ประวัติความเป็นมาของเครื่องยนต์ดีเซล	17
ลักษณะชิ้นส่วนของเครื่องยนต์ดีเซล	20
ชิ้นส่วนที่อยู่กับที่	21
ชิ้นส่วนที่เคลื่อนที่	23
การจัดวางลิ้นของเครื่องยนต์ (Engine Valve Arrangement)	31
การวางกระบอกสูบของเครื่องยนต์ (Engine Cylinder Arrangement)	33
ห้องเผาไหม้เครื่องยนต์ดีเซล	35
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	38
ใบงานที่ 2.1 บอกส่วนประกอบของเครื่องยนต์ดีเซล	41

บทที่ 3 การทำงานของเครื่องยนต์ดีเซล 43

วัฏจักรการทำงานของเครื่องยนต์ดีเซล 4 จังหวะ (4 Stroke Cycle)	45
แผนภูมิเวลาการเปิด - ปิดเครื่องยนต์ดีเซล 4 จังหวะ	48
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	52
ใบงานที่ 3.1 งานบริการลิ้น	55
ใบงานที่ 3.2 งานบริการลูกสูบเครื่องยนต์ดีเซล	65

บทที่ 4 ระบบน้ำมันเชื้อเพลิง 81

ชนิดของระบบฉีดน้ำมันเชื้อเพลิง	83
การทำงานของระบบน้ำมันเชื้อเพลิง	86

อุปกรณ์ต่าง ๆ ในระบบน้ำมันเชื้อเพลิง	87
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	104
ใบงานที่ 4.1 งานเปลี่ยนกรองน้ำมันเชื้อเพลิง	108
ใบงานที่ 4.2 การตรวจสภาพของหัวฉีดเครื่องยนต์ดีเซล	114

บทที่ 5 ระบบควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ 120

ส่วนประกอบระบบควบคุมอิเล็กทรอนิกส์	122
หน่วยควบคุมอิเล็กทรอนิกส์	123
ตัวรับรู้ปริมาณการไหลของอากาศ	134
ตัวตรวจจับอุณหภูมิน้ำ	135
ตัวตรวจจับอุณหภูมิอากาศ	136
ตัวตรวจจับตำแหน่งลิ้นเร่ง	138
ตัวตรวจจับความดันท่อร่วมไอดี	140
ตัวตรวจจับมุมเพลาช้อเหวี่ยง	141
ตัวตรวจจับออกซิเจน	142
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	145
ใบงานที่ 5.1 รีเซ็ตไฟเตือนกรองน้ำมันเชื้อเพลิง	147

บทที่ 6 ระบบหัวเผา 152

ส่วนประกอบวงจรหัวเผา	153
การทำงานและวงจรหัวเผาร้อนเร็ว	156
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	158
ใบงานที่ 6.1 งานตรวจสอบระบบหัวเผา	161

บทที่ 7 ระบบหล่อลื่น 164

วัตถุประสงค์ของการหล่อลื่นภายในเครื่องยนต์	166
ระบบการหล่อลื่นของเครื่องยนต์	167
ระบบการกรองน้ำมันหล่อลื่น	169
อุปกรณ์ต่าง ๆ ในระบบหล่อลื่น	171
คุณลักษณะของน้ำมันหล่อลื่นภายในเครื่องยนต์	174
คุณสมบัติของน้ำมันหล่อลื่นที่ดี	176
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	177
ใบงานที่ 7.1 งานหัวฉีดน้ำมันเครื่อง	180
ใบงานที่ 7.2 งานปั้มน้ำมันเครื่องแบบผันเฟือง	183

บทที่ 8 ระบบไอดี - ไอดีเสีย 187

ระบบไอดี	189
ระบบไอดีเสีย	192
ระบบอัดอากาศ	195
การกวาดล้างไอดีเสียของเครื่องยนต์ดีเซล 2 จังหวะ (Method of Scavenging)	198
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	201
ใบงานที่ 8.1 งานตรวจสอบชาร์จเจอร์	204

บทที่ 9 ระบบหล่อเย็น 207

วัตถุประสงค์ของการหล่อเย็นเครื่องยนต์	209
ประเภทของระบบหล่อเย็น	210
ส่วนประกอบต่าง ๆ ของระบบหล่อเย็นด้วยของเหลว	212
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	218
ใบงานที่ 9.1 งานตรวจสอบระบบระบายความร้อน	221

บทที่ 10 การสตาร์ทเครื่องยนต์ดีเซลและการปรับแต่ง 229

การสตาร์ทเครื่องยนต์ดีเซล	230
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	238
ใบงานที่ 10.1 การสตาร์ทเครื่องยนต์ดีเซล	240

บทที่ 11 การบำรุงรักษาเครื่องยนต์ดีเซล 243

หลักการเบื้องต้นในการบำรุงรักษาเครื่องยนต์ดีเซล	245
การบำรุงรักษาระบบระบายความร้อน	246
การบำรุงรักษาระบบหล่อลื่น	249
การบำรุงรักษาระบบฉีดน้ำมันเชื้อเพลิง	250
การตรวจวัดค่าต่าง ๆ ของเครื่องยนต์	251
การเตรียมการซ่อมบำรุง	253
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	254

คำถามเพื่อการทบทวน	256
คำศัพท์	261
บรรณานุกรม	268

บทที่

1

ความปลอดภัย ในการปฏิบัติงาน

แนวคิด

การใช้บริการและการซ่อมเครื่องยนต์หรือเครื่องจักรกล สิ่งแรกที่จะต้องคำนึงถึงและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ คือ กฎแห่งความปลอดภัยในการทำงาน เนื่องจากอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่มักจะเกิดขึ้นล้วนแต่เกิดจากการละเลยหรือเพิกเฉยต่อกฎแห่งความปลอดภัยทั้งสิ้น อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะมากหรือน้อย ล้วนแต่ทำให้เกิดความสูญเสีย ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียเวลา ทรัพย์สินเงินทองหรือแม้กระทั่งชีวิต

การเกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานซ่อมเครื่องยนต์ มักมีสาเหตุมาจากการใช้เครื่องมือช่างแบบพื้นฐาน การใช้เครื่องมือที่ไม่ถูกประเภทของงาน หรือการใช้เครื่องมือที่ไม่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน อาจทำให้เกิดอันตรายทั้งกับตนเองและผู้อื่นได้ง่าย

สาระการเรียนรู้

1. การใช้เครื่องมือแบบใช้งานด้วยมือ
2. การใช้เครื่องมือแบบเพาเวอร์
3. การใช้เครื่องทำความสะอาด
4. การทดลองเดินเครื่องในโรงซ่อม
5. การใช้ลมที่มีแรงดันสูง
6. การป้องกันอัคคีภัย
7. สีและสัญลักษณ์ความปลอดภัย

สมรรถนะ

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการปฏิบัติงานซ่อมเครื่องยนต์
2. ปฏิบัติงานซ่อมเครื่องยนต์ด้วยความระมัดระวังและปลอดภัย

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives)

หลังศึกษาจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียนจะมีความสามารถดังนี้

1. อธิบายการใช้เครื่องมือแบบใช้งานด้วยมือและแบบเพาเวอร์ได้
2. ปฏิบัติการใช้เครื่องมือแบบใช้งานด้วยมือและแบบเพาเวอร์ได้อย่างถูกต้อง
3. ใช้เครื่องทำความสะอาดก่อนที่ทำการซ่อมเครื่องยนต์ได้
4. ปฏิบัติการทดลองเดินเครื่องในโรงซ่อมได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย
5. ใช้ระบบลมแรงดันสูงสำหรับใช้เป่าทำความสะอาดชิ้นส่วนต่าง ๆ ของเครื่องยนต์ได้อย่างปลอดภัย
6. ปฏิบัติการป้องกันอัคคีภัยภายในอาคารปฏิบัติงานได้
7. เข้าใจและปฏิบัติตามสีและสัญลักษณ์ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานในโรงงานได้

บทที่

1

ความปลอดภัย ในการปฏิบัติงาน

บทนำ

ในการใช้บริการและการซ่อมเครื่องยนต์หรือเครื่องจักรกล สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ คือ กฎแห่งความปลอดภัยในการทำงาน เนื่องจากอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่เกิดจากการละเลย หรือเพิกเฉยต่อกฎแห่งความปลอดภัยทั้งสิ้น อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะมากหรือน้อย จะทำให้เกิดความสูญเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียเวลา ทรัพย์สินเงิน หรือแม้กระทั่งชีวิต

การใช้เครื่องมือแบบใช้งานด้วยมือ

บ่อยครั้งของการเกิดอุบัติเหตุ มีสาเหตุมาจากการใช้เครื่องมือช่างแบบพื้นฐาน การใช้เครื่องมือที่ไม่ถูกประเภทของงาน หรือการใช้เครื่องมือที่ไม่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน อาจทำให้เกิดอันตรายทั้งกับตนเองและผู้อื่นได้ง่าย

กฎแห่งความปลอดภัยในการใช้เครื่องมือแบบใช้งานด้วยมือ มีดังต่อไปนี้

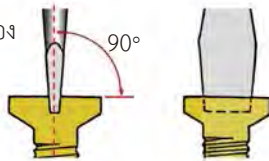
1. ความสะอาดของเครื่องมือช่างแบบพื้นฐานและผู้ปฏิบัติงาน จะต้องไม่มีคราบมันจากจาระบี หรือน้ำมันเครื่อง
2. ชนิดและขนาดของเครื่องมือที่นำมาใช้ ต้องถูกต้องกับประเภทและลักษณะของงาน
3. เครื่องมือจะต้องอยู่ในสภาพดีพร้อมใช้งาน
4. ขณะใช้เครื่องมือที่มีคมหรือเหลียม จะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ
5. สวมอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล เช่น สวมแว่นหรือหน้ากากเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับดวงตา สวมถุงมือเพื่อป้องกันอันตรายกับมือ เป็นต้น ดังรูปที่ 1.1

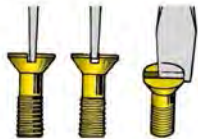
รูปที่ 1.1 อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล

6. ใช้เครื่องมือให้ถูกวิธี แสดงตัวอย่างดังรูปที่ 1.2

ปากไขควงต้องเข้าร่องพอดิ
และแนวแกนไขควงต้อง
ตั้งฉาก

หลวมเกินไป แน่นเกินไป ปากเยื้องไป

การใช้ไขควง

ใช้ไขควงยึดประเภทของงาน

ปากด้ามตรึง

ขันไปในทิศทางรับแรง

ปรับปากไม่พอดีกับหัวนอต

การใช้ประแจเลื่อน

ใช้งานผิดประเภท

รูปที่ 1.2 การใช้งานเครื่องมือให้ถูกวิธี

การใช้เครื่องมือแบบพาเวอร์

เครื่องมือแบบพาเวอร์ คือ เครื่องมือที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานอื่นที่ไม่ใช่มือ เช่น **พลังงานไฟฟ้า พลังงานกล (ระบบไฮดรอลิกส์ หรือนิวเมติกส์)** เครื่องมือแบบนี้จะหมุนด้วยความเร็วสูงมาก ดังนั้นถ้าใช้งานไม่ถูกต้องอาจเป็นสาเหตุทำให้ได้รับอันตรายได้ และอันตรายที่อาจจะได้รับ จะมีความรุนแรงกว่าอันตรายที่ได้รับเครื่องมือประเภทอื่น

กฎแห่งความปลอดภัยในการใช้เครื่องมือแบบพาเวอร์ มีดังต่อไปนี้

1. ต้องได้รับอนุญาตการใช้งานจากผู้ควบคุมทุกครั้งก่อนที่จะใช้เครื่องมือ
2. ตรวจสอบสภาพเครื่องมือทุกครั้งก่อนที่จะเริ่มใช้งาน หลังการตรวจสอบสภาพเครื่องมือให้หมุนเครื่องด้วยมืออย่างน้อย 1 รอบ เพื่อตรวจสอบอาการติดขัดหรือผิดปกติ
3. ก่อนที่จะเริ่มใช้งาน ต้องระมัดระวังบุคคลอื่นที่อยู่ใกล้ ๆ และอย่าเข้าใกล้เครื่องมือที่ผู้อื่นกำลังทำงานอยู่
4. ห้ามถอดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายประจำเครื่องมือออกอย่างเด็ดขาด ตัวอย่างเช่น กระจกนิรภัยของเครื่องเจียรในตั้งโต๊ะ ดังรูปที่ 1.3

รูปที่ 1.3 อุปกรณ์ป้องกันอันตรายประจำเครื่อง

5. หลังปิดสวิตซ์เครื่องมือ ต้องรอให้เครื่องมือหยุดทำงานอย่างสมบูรณ์ การละทิ้งเครื่องมือที่ยังคงหมุนอยู่ด้วยแรงเฉื่อยแม้จะปิดสวิตซ์ไปแล้ว อาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้
6. ก่อนที่จะทำการหยอดน้ำมันหล่อลื่น ทำความสะอาดหรือทำการปรับตั้งเครื่องมือ จะต้องรอจนกว่าเครื่องมือที่กำลังหมุนอยู่หยุดนิ่งสนิทเสียก่อนจึงค่อยดำเนินการ วิธีที่ดีที่สุด คือ จะต้องถอดปลั๊กไฟออกก่อนทุกครั้ง
7. เสื้อผ้าที่สวมใส่ในขณะปฏิบัติงานต้องมีความเหมาะสมและรัดกุม สวมอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล ดังรูปที่ 1.4 อย่าสวมเครื่องประดับขณะปฏิบัติงาน สำหรับเสื้อแขนยาวจะต้องพับให้อยู่เหนือข้อศอก ไม่ควรไว้ผมยาว หรือควรรวบมัดผมและสวมหมวกให้เรียบร้อย เพราะผมอาจเข้าไปพันกับเครื่องมือที่กำลังหมุนอยู่ทำให้เกิดอันตรายได้

8. ให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่วางไว้อย่างเคร่งครัด และปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของเส้นแสดงความปลอดภัยที่อยู่โดยรอบเครื่องมือแต่ละชิ้น

รูปที่ 1.4 วิธีใช้เครื่องมือแบบเพาเวอร์

การใช้เครื่องทำความสะอาด

ก่อนที่ทำการซ่อมเครื่องยนต์ไม่ว่าจะเป็นขนาดใดก็ตาม ชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบของเครื่องยนต์เหล่านี้ จะต้องมีการทำความสะอาดก่อนเสมอ อาการปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะมีวิธีทำความสะอาดชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบดังกล่าวนี้อยู่หลายวิธี เช่น การใช้เครื่องพ่นน้ำร้อน หรือการใช้น้ำยาชะล้างร่วมกับถังชะล้างแบบต่าง ๆ ในการทำความสะอาด อันตรายที่มักเกิดจากเครื่องทำความสะอาดเหล่านี้ คือ อันตรายที่เกิดจากน้ำร้อนหรือสารเคมี ที่อาจจะเกิดขึ้นกับผิวหนังหรือดวงตา ดังนั้น จึงต้องดำเนินการตามกฎแห่งความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้

กฎแห่งความปลอดภัยในการใช้เครื่องทำความสะอาด มีดังต่อไปนี้

1. ต้องได้รับอนุญาตการใช้งานจากผู้ควบคุมทุกครั้งก่อนที่จะใช้เครื่องมือ
2. ห้ามใช้น้ำมันเบนซินทำความสะอาดชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบของเครื่องยนต์ เนื่องจากอาจจะทำให้เกิดอันตรายกับผิวหนังได้
3. เมื่อใช้เครื่องพ่นน้ำร้อนในการทำความสะอาดอะไรก็ตาม จะต้องคาดผ้าหนังบริเวณหน้าอก สวมถุงมือหนังและหน้ากาก ก็จะสามารถป้องกันอันตรายจากน้ำร้อนที่อาจกระเด็นมาถูกได้
4. ต้องคาดผ้าหนังบริเวณหน้าอก สวมถุงมือหนังและหน้ากาก เมื่อเอาชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบใส่เข้าไปหรือเอาออกจากถังชะล้าง ก็จะสามารถป้องกันอันตรายจากสารเคมีที่อาจจะกระเด็นมาถูกได้
5. ให้สวมเสื้อผ้าสำหรับป้องกันสารเคมี เมื่อต้องทำความสะอาดชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีที่อาจกระเด็นมาถูกผิวหนังได้

การทดลองเดินเครื่องในอาคารปฏิบัติงาน

หลังจากที่เครื่องยนต์ซ่อมเสร็จแล้ว อาจจะต้องทดลองเดินเครื่องในอาคารปฏิบัติงาน ปัญหาที่มักเกิดขึ้นเมื่อต้องเดินเครื่องในอาคารปฏิบัติงาน คือ มลพิษที่ออกมาจากไอเสียของเครื่องยนต์ เช่น คาร์บอนมอนอกไซด์ที่ไม่สามารถมองเห็นได้เนื่องจากไม่มีสีและกลิ่น ดังนั้น ก่อนที่จะติดเครื่องยนต์ ต้องสำรวจประตู – หน้าต่าง หรือช่องระบายไอเสียของอาคารปฏิบัติงานต้องเปิดอยู่ หรือถ้ามีระบบระบายไอเสียประจำอาคารปฏิบัติงาน ก็ให้สวมเข้ากับท่อไอเสียของเครื่องยนต์ก่อนที่จะทำการเดินเครื่องยนต์ นอกจากนั้นก็ต้องเดินเครื่องยนต์ในระดับความเร็วตามที่บริษัทผู้ผลิตกำหนดให้ เพราะการเดินเครื่องยนต์ด้วยความเร็วที่เกินกำหนด อาจจะทำให้เครื่องยนต์ระเบิดได้ และทุกครั้งที่ทำการทดลองเดินเครื่องยนต์ จะต้องสวมแว่นตา หน้ากากและปลั๊กอุดหู ก็จะสามารถป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้

กฎแห่งความปลอดภัยในการทดลองเดินเครื่องในอาคารปฏิบัติงาน มีดังต่อไปนี้

1. ต้องได้รับอนุญาตการใช้งานจากผู้ควบคุมทุกครั้งก่อนที่จะติดเครื่องยนต์
2. ให้ตรวจสอบการรั่วของท่อน้ำมันเชื้อเพลิงของเครื่องยนต์ทุกครั้งก่อนที่จะติดเครื่องยนต์
3. จัดให้มีการระบายไอเสียออกไปนอกอาคารปฏิบัติงาน และจะต้องแน่ใจว่ามีการระบายไอเสียออกไปจากพื้นที่ปฏิบัติงานขณะที่กำลังเดินเครื่องยนต์ ดังรูปที่ 1.5

รูปที่ 1.5 แสดงระบบระบายไอเสียออกจากอาคารปฏิบัติงาน

4. ระวังอย่าให้ศีรษะและอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง เข้าใกล้ส่วนที่เคลื่อนไหวของเครื่องยนต์
5. อย่าเดินเครื่องยนต์ด้วยความเร็วที่สูงเกินกำหนด
6. เมื่อเดินเครื่องยนต์ด้วยความเร็วสูง จะต้องสวมแว่นตาหรือหน้ากากและปลั๊กอุดหู เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการระเบิดและจากเสียงของเครื่องยนต์
7. ไม่เติมน้ำมันเชื้อเพลิงขณะเครื่องยนต์ร้อนหรือขณะเดินเครื่องยนต์
8. ไม่เปิดฝามหาน้ำขณะเดินเครื่องยนต์ หรือขณะเครื่องยนต์ยังร้อนอยู่ เพราะไอน้ำที่พุ่งออกมาทำให้เกิดอันตรายได้
9. ถ้าต้องการเปิดฝามหาน้ำ ให้หยุดเดินเครื่องยนต์ก่อน แล้วค่อย ๆ ยกลิ้นระบายแรงดันที่ฝาปิดหม้อน้ำ เพื่อระบายแรงดันภายในหม้อน้ำออกให้หมด จากนั้นจึงใช้ผ้าหนา ๆ ขนาดพอเหมาะคลุมฝาปิดหม้อน้ำ แล้วค่อย ๆ เปิดออก จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง
10. ไม่ต่อพ่วงอุปกรณ์เข้ากับเครื่องยนต์ขณะเดินเครื่องยนต์
11. กรณีเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็ก อย่าดับเครื่องยนต์ด้วยการยกลิ้นเพื่อระบายแรงดันอัดภายในกระบอกสูบ เพราะอาจทำให้ลูกสูบเสียหาย

หมายเหตุ : กฎแห่งความปลอดภัยในการทดลองเดินเครื่องยนต์ในอาคารปฏิบัติงาน สามารถนำไปใช้ปฏิบัติกับการเดินเครื่องยนต์ตามปกติได้เช่นกัน

สำหรับกฎแห่งความปลอดภัยในการเดินเครื่องยนต์ระยะรัน – อิน มีดังต่อไปนี้

1. หลีกเลี่ยงการใช้งานเกินกำลัง (เกิน 4,000 รอบต่อนาที)
2. หลีกเลี่ยงการเดินเครื่องยนต์ด้วยความเร็วเกิน 100 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เป็นเวลานาน ๆ
3. ตรวจสอบไฟสัญญาณแสดงแรงดันน้ำมันเครื่องอย่างสม่ำเสมอ ถ้าผิดปกติต้องหยุดเครื่องยนต์ทันที
4. หลีกเลี่ยงการเดินเครื่องยนต์ตัวเปล่าเป็นเวลานาน ๆ ไม่ว่าจะที่ความเร็วสูงหรือที่ความเร็วเดินเบา

การใช้ลมที่มีแรงดันสูง

อาคารปฏิบัติงานโดยทั่วไปจะมีระบบลมแรงดันสูงสำหรับใช้เป่าทำความสะอาดชิ้นส่วนต่าง ๆ ของเครื่องยนต์ ซึ่งลมดังกล่าวนี้ ถ้าใช้ไม่ถูกต้องก็อาจจะทำให้เกิดอันตราย

กฎแห่งความปลอดภัยในการใช้ลมที่มีแรงดัน มีดังนี้

1. ตรวจสอบข้อต่อของสายลมทั้งหมดก่อนที่จะเริ่มใช้งาน
2. ให้จับหัวฉีดลมไว้ทุกครั้งขณะเปิดหรือปิดวาล์วจ่ายลม ทั้งนี้เพื่อป้องกันการสับตัวของหัวฉีดลม อันอาจทำให้อันตรายและเกิดการเสียหายได้
3. อย่าวางท่อสายลมที่มีแรงอัดอยู่ภายในกับพื้น เพราะแรงอัดอาจจะทำให้ท่อสายลมสับตัวไปรอบ ๆ อาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้งานได้

4. อย่าใช้ลมเป่าเสื้อผ้า ร่างกาย หรือเป่าพื้นอาคารปฏิบัติงานเพื่อขจัดฝุ่นผง เพราะสิ่งของที่เป่าไม่ได้มีแค่ฝุ่น อาจมีเศษเหล็กจากการเจียรระไน การไส การตะไบ การเจาะ ซึ่งอาจปลิวถูกดวงตา หรือร่างกายได้รับอันตรายได้
5. ให้สวมแว่นตาหรือหน้ากากป้องกันอันตรายทุกครั้ง เมื่อใช้ลมที่มีแรงอัดเป่าทำความสะอาดสิ่งต่าง ๆ
6. ห้ามหันปากหัวฉีดไปยังสิ่งมีชีวิต เพราะอาจทำให้เกิดอันตรายได้

การป้องกันอัคคีภัย

ภายในอาคารปฏิบัติงาน อาจจะมีหลายสิ่งหลายอย่างที่สามารถจุดติดไฟได้ ดังนั้น จึงต้องทราบถึงวิธีป้องกันและวิธีดับไฟกรณีเกิดอัคคีภัยขึ้นได้ องค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดไฟ ได้แก่ ก๊าซ ออกซิเจน เชื้อเพลิงและความร้อน ดังนั้น เพื่อที่จะป้องกันการเกิดอัคคีภัย จำเป็นที่จะต้องควบคุมสิ่งเหล่านี้ไม่ให้成为สาเหตุของการเกิดไฟ นอกจากนั้นอาคารปฏิบัติงานควรมีอุปกรณ์ดับเพลิง ดังรูปที่ 1.6 ติดตั้งไว้ในอาคารปฏิบัติงาน และช่างที่ปฏิบัติงานอยู่ในอาคารปฏิบัติงานทุกคน ก็จะต้องรู้ที่เก็บอุปกรณ์ดับเพลิงและวิธีใช้เป็นอย่างดี ก็จะสามารถป้องกันการเกิดอัคคีภัยในเบื้องต้นได้

รูปที่ 1.6 แสดงอุปกรณ์ดับเพลิงและวิธีการใช้งาน

กฎแห่งความปลอดภัยในการป้องกันการเกิดอัคคีภัย มีดังต่อไปนี้

1. เก็บของที่ลุกติดไฟได้ง่ายไว้ในห้องหรือในตู้อย่างมิดชิด
2. เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ในถังเก็บโดยเฉพาะ ดังรูปที่ 1.7 เนื่องจากฝาเปิดของถังชนิดนี้จะมีซีลยางที่สามารถป้องกันน้ำมันเชื้อเพลิงระเหยออกมาได้

รูปที่ 1.7 ถังเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงแบบมาตรฐาน

3. เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ภายในโรงเรือนที่แยกออกจากที่พักอาศัย และควรเก็บไว้ในห้องที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก
4. หากไม่มีการใช้อาคารปฏิบัติงานเป็นเวลานาน อย่าเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ เพราะอาจเกิดอันตรายจากการขาดความระมัดระวังได้ง่าย
5. เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงให้ห่างจากจุดที่อาจทำให้เกิดเปลวไฟ ประกายไฟ หรือความร้อน
6. ห้ามให้ผู้ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปเล่นบริเวณที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิง
7. อย่าทำให้เกิดประกายไฟใกล้ ๆ ที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิง
8. ไม่เติมน้ำมันเชื้อเพลิงขณะเครื่องยนต์ร้อนหรือขณะเดินเครื่องยนต์
9. รักษาความสะอาดด้านบนของถังเก็บน้ำมันหล่อลื่นอยู่เสมอ
10. ถ่ายน้ำมันเชื้อเพลิงออกจากเครื่องยนต์ทุกครั้ง ก่อนที่จะเก็บไว้ในอาคารปฏิบัติงาน หรือโรงเรือน
11. ทิ้งขยะลงในถังขยะมาตรฐาน ดังรูปที่ 1.8 แยกประเภทขยะให้ถูกต้อง

รูปที่ 1.8 ถังเก็บขยะแบบมาตรฐาน

สีและสัญลักษณ์ความปลอดภัย

การปฏิบัติงานในโรงงานมีระเบียบปฏิบัติ ข้อห้าม และคำแนะนำต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เข้าปฏิบัติงานทำงานได้อย่างปลอดภัยและเป็นระเบียบเรียบร้อย เหล่านี้จะระบุไว้บนป้ายบอก ป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไว้ให้เห็นโดยทั่วไป แสดงตัวอย่างดังรูปที่ 1.9 โดยมีการกำหนดเป็นสีและสัญลักษณ์ที่เป็นมาตรฐานที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ซึ่งจะอธิบายไว้พอสังเขปดังนี้

รูปที่ 1.9 รูปร่างของป้าย

1. ความหมายของสี : สีที่ปรากฏบนป้าย มีความหมายดังนี้

สี	ความหมาย	ตัวอย่าง
แดง	ห้าม (Prohibition Signs)	- ห้ามสัมผัส
น้ำเงิน	บังคับให้ปฏิบัติ (Mandatory Signs)	- บังคับให้สวมครอบหู
เขียว	แสดงภาวะปลอดภัย (Safe Condition Signs)	- ทางออกฉุกเฉิน
เหลือง	เตือนอันตราย (Warning Signs)	- ระวังไฟฟ้าแรงสูง

2. สัญลักษณ์ : มีการแสดงสัญลักษณ์ภาพไว้ภายในป้าย สัญลักษณ์นี้ประกอบไปด้วยเครื่องหมายห้าม เครื่องหมายบังคับ เครื่องหมายภาวะปลอดภัย และเครื่องหมายเตือน ดังนี้

2.1 เครื่องหมายห้าม ลักษณะป้ายเป็นกรอบวงกลมคาดขวางสีแดง พื้นสีขาว มีรูปสัญลักษณ์สีดำตรงกลาง ตัวอย่างดังรูปที่ 1.10 สัญลักษณ์จะแสดงให้เห็นว่าต้องการ “ห้าม” อะไร

สามารถสแกนเพื่อดูรูปภาพ 4 สี

รูปที่ 1.10 เครื่องหมายห้าม